

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

GUVERNUL
ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

Barszczewska, Agnieszka – Lehel Peti: *Integrating Minorities: Traditional Communities and Modernization* [Integrarea minorităților: comunități tradiționale și modernizare]. Cluj-Napoca: Editura ISPMN – Editura Kriterion, 2011. 388 p.

Abstract. Volumul se focusează pe aspectele diferite (pozitive și negative) ale integrării minorităților în contextul modernizării europene. Scopul volumului este să includă într-un cadru metodologic comun acele comunități tradiționale și comunități etnice, care deloc, sau numai parțial au fost integrate în mișcări naționale moderne.

Majoritatea studiilor incluse în acest volum reprezintă studii de caz care se referă la contextul istoric sau la schimbările care au avut loc în ultimii ani în interiorul acestor grupuri. Astfel apar analizate comunitățile de armeni, sâmbetști secui, șvabi, huțuli, aromâni și ceangăi din România, precum și unele comunități din Polonia, Ungaria și Slovacia. Mai specific, sunt abordate următoarele probleme: reprezentări simbolice sau structuri specifice, respectiv rolul lor integrativ în cazul comunităților tradiționale (Wojciech Bedyński, Melinda Marinka); rolul propagandei și instrumentalizării politice în formarea identității colective în prezent (Corina Iosif, Lehel Peti) și în trecut (Judit Pál, Gerhard Seewann); probleme actuale cu care se confruntă comunitățile tradiționale (Tomasz Kosiek, Vilmos Tánzos); religia ca factor în formarea identității colective în prezent (Agnieszka Barszczewska, Tatiana Podolinskant) și în trecut (Kornél Nagy, Ferenc Pozsony).

Bodeanu, Denisa – Csaba Zoltán Novák: *Az elnémult harang. Egy megfigyelés története. Pálfi Géza élete a Securitate irataiban* [Clopotul amuțit. Pálfi Géza – o viață supraviețuită de Securitate]. Miercurea Ciuc: CNSAS – Editura Pro-Print, 2011. 283 p.

Abstract. Volumul de față reprezintă rezultatul unor cercetări ample demarate în anul 2008 de către istoricii Denisa Bodeanu și Csaba Zoltán Novák. Subiectul central al cărții este preotul romano-catolic Géza Pálfi, o personalitate marcantă a lumii catolice transilvănene din a doua jumătate a secolului XX. Hirotonit în anul 1964, Géza Pálfi a profesat ca preot în Sândominic (1965–1968), Târgu-Mureș (1968–1971), Joseni (1980–1981) și Odorheiu-Secuiesc (1981–1984), iar între 1971–1980 a fost profesor la Institutul Teologic Romano-Catolic și Școala de cantori din Alba Iulia. A murit în condiții misterioase în martie 1984. După moartea sa a urmat un scandal internațional pe motivul răspândirii zvonului că a murit din pricina torturilor la care fusese supus de către ofițerii Securității.

Cartea cuprinde: un studiu introductiv consistent întocmit de către autorii volumului; un număr de 81 de documente inedite din fondurile „Informativ”, „Rețea” și „Documentar” ale Arhivei Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității; 6 interviuri realizate de către regizorul Ágnes Maksay cu preoți și credincioși catolici maghiari din Transilvania (transcrise și traduse de către Csaba Zoltán Novák și Eszter Kuszálík); precum și o serie de fotografii și facsimile ale unor documente de arhivă.

În cadrul studiului introductiv este prezentată mai întâi situația minorității maghiare din România (cu accent pe politica Partidului Comunist Român în problema minorităților) și dificultățile întâmpinate de către Biserica Romano-Catolică între 1945–1989. Urmează apoi o amplă prezentare a dosarelor întocmite de Securitate pe numele lui Géza Pálfi, abordându-se aspecte precum: motive și metode de urmărire, măsuri adoptate de către Securitate împotriva preotului, ofițerii care au lucrat la dosarele acestuia. Ultima parte a studiului prezintă biografia preotului Géza Pálfi, ea fiind redactată atât pe baza documentelor de arhivă, cât și pe baza interviurilor de istorie orală realizate cu cei care l-au cunoscut.

Keszeg, Vilmos (ed.): *Iskolák, iskolamesterek, diákok Erdélyben. Iskola- és oktatástörténeti tanulmányok [Școli, dascăli și studenți în Transilvania. Studii cu privire la istoria școlii și a educației]. Kolozsvár: Erdélyi-Múzeum Egyesület, 2011. 275 p.*

Abstract. În secolele XVII–XVIII peregrinarea, frecventarea universităților externe, europene – mai ales a celor olandeze, germane, engleze și franceze – a fost caracteristică pentru societatea nobilă transilvăneană. Totodată, aceasta reprezintă perioada înființării marilor colegii în Transilvania. Între secolele XVII–XIX, în colegiile confesionale transilvănene au predat dascăli renumiți la nivel european, care au avut o contribuție însemnată în răspândirea unor mentalități, idei revoluționare.

Prezentul volum cuprinde 16 studii referitoare la istoria învățământului maghiar din Transilvania, lucrări care au fost susținute în cadrul unei conferințe din anul 2008, organizată de către Societatea Muzeului Ardelean. Studiile au ca scop prezentarea: 1. istoriei unei instituții de învățământ; 2. istoria învățământului unei regiuni; 3. viața, opera unui dascăl; 4. condițiile de trai ale studenților și profesorilor, respectiv performanțele lor profesionale; 5. probleme metodologice ale cercetării în acest domeniu.

Astfel, în volum sunt abordate următoarele subiecte: istoria Catedrei de Științe ale Naturii a Colegiului Reformat din Târgu-Mureș (Zoltán Kiss Székely); istoria Colegiului Reformat din Târgu-Mureș (Erika Vida); istoria învățământului primar din Ciuc între 1571–1800 (János Szócs); istoria școlilor din regiunea Ciuc, Gheorgheni și Casin între 1540–1848 (Erika Bartis); șase decenii din istoria colegiului din Satu Mare înființat în 1948 (László Bura); istoria învățământului din depresiunea Gheorgheni până în al doilea deceniu al sec. XX (Dezső B. Garda); cei 155 ani ai școlii din Borsec (Aladár Farkas); cenacluri și asociații ale elevilor Colegiului Unitarian din Cluj-Napoca între 1900–1948 (György Gaal); istoria învățământului pedagogic la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (Noémi Szabó-Thalmeiner); prezentarea volumului Gramatica din Cluj (Réka Lőrinczi); metodă și conținut la orele de matematică, fizică și chimie ale lui Bolyai Farkas (Anna Oláh); activitatea dascălilor în culegerea folclorului (Imola Ozsváth); biografia unui dascăl din Dumbrăvioara (András Vajda); foile matricole ca surse în reconstituirea istoriei școlilor (András Lajos Róth).

Seres, Attila – Gábor Egy: *Magyar levéltári források az 1930. évi romániai népszámlálás nemzetiségi adatsorainak értékeléséhez [Surse arhivistice maghiare pentru evaluarea datelor etnice ale recensământului românesc din 1930]. Cluj-Napoca: Editura ISPMN – Editura Kriterion, 2011. 144 p.*

Abstract. În privința raporturilor etnice dintre cele două mari populații ale Transilvaniei secolului al XX-lea (etnia română și maghiară) punctul de vedere științific român diferă în mod fundamental de cel maghiar. Recensământurile pe populația transilvăneană (recensământul maghiar din anul 1910, cel românesc din 1930, precum și cele făcute de către ambele state în anul 1941) erau produsele unor epoci în care iredentismul românesc sau revizionismul maghiar reprezentau o parte integrantă a realității politice. Demografii maghiari iau în considerare, ca punct de reper, rezultatele recensământului românesc din anul 1930, care a fost cel mai amplu și a urmărit metodologii acceptate la nivel internațional, dar în același timp contestă imparțialitatea culegerii datelor etnice, și în consecință, realitatea documentării cu privire la naționalitatea și limba maternă a celor recenzați.

Volumul de față conține cinci studii semnate de către autorii volumului, precum și o serie de documente din Arhivele Naționale ale Ungariei. Documentele cuprind petiții colectate de către Partidul Național Maghiar (Országos Magyar Párt) din România în legătură cu abuzurile recensământului din 1930, documente referitoare la pregătirile recensământului și materiale care ajută la cunoașterea interpretărilor ivite în Ungaria în urma acestui eveniment. În studiile lui Attila Seres sunt descrise abordările metodologice ale cercetătorilor maghiari și români în privința acestui recensământ, problemele concrete ale înregistrărilor în cazul maghiarilor, precum și problematica minorității evreiești ce avea ca limbă maternă limba maghiară. Într-un articol semnat de ambii autori este studiat rolul diplomației maghiare în cazul recensământului. În ultimul studiu, Gábor Egy analizează, pe baza petițiilor, tipurile de autoidentificare individuală în privința naționalității maghiare.

▪ reviste, articole

Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából 2008–2010 [Lucrări din colecțiile Muzeului Ardelean 2008–2010]. Kolozsvár: Erdélyi-Múzeum Egyesület, vol. III–IV, 2011. 272 p.

Abstract. Volumul cuprinde cincisprezece studii în domeniul arheologiei și istoria artelor. György Goldman și Júlia Szénászkzy discută despre o așezarea neolitică aparținând culturii Tisa din județul Arad. În următorul articol, Mária Fekete prezintă ipoteza existenței unor zone sacre din prima perioadă a Epocii Fierului din Ungaria, istoricul și stadiul cercetării acestei probleme. În cel de-al treilea articol, scris de Dénes Gabler, precum și în cel de-al patrulea articol, scris de autorii Dávid Petruț, Cristian Găzdac, Szilamér Péter Pánczél, István Bajusz, Ágnes Găzdac Alföldy, Silvia Mustață și Lóránt Vass, este îmbinată metodologia de analiză a școlii arheologice germane și a celei anglo-saxone, în ceea ce privește ritualurile funerare și căile de comunicație din Epoca Romană. În studiul său, Erwin Gáll abordează, pentru prima oară în arheologia românească, problema cimitirelor de războinici din secolul al X-lea, respectiv a cimitirelor din jurul bisericilor, datate la sfârșitul secolului al XI-lea. Erzsébet Marton, respectiv Attila László prezintă în câte un articol contribuții importante de istoriografie, activitatea lui Romer Floris și a lui Vasile Pârvan. Tekla Szabó prezintă și datează seria de fresce de la Vista, județul Cluj, pe baza caracteristicilor iconografice și a analizei tipocronologice. Terézia Kerny analizează poziția iconografică a lui Ladislau I. și rolul acestuia în mentalitatea colectivă din Transilvania în secolul al XVI-lea. András Kovács prezintă construcțiile ctitorite de către Ignatius Batthyány la Vințu de Jos. Articolele unsprezece, de János Orbán, și doisprezece, de Áron Tóth, sunt axate pe problematica istoriei artei perioadei baroce din Transilvania. Articolul scris de Kovács Mária prezintă analiza obținerii donațiilor obșești destinate eclesiilor protestante ale diocezei transilvane. Volumul este încheiat de trei articole axate pe câte o problematică mai modernă: Gyula Gy. Dávid prezintă grilajul de fier forjat din Bonțida, Boglárka Veress prezintă biserica reformată realizată pe baza planurilor arhitectului Károly Kós în cartierul Iris din Cluj-Napoca, iar Kisanna Barabás descrie activitatea de artă religioasă a preotului András Ferencz.

Preda, Sînziana: Being Baptist and Being Czech: A Specific Identity in Romania. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, vol. 10, nr. 30, Winter/2011, pp. 56–79.

Abstract. Studiul urmărește evoluția singurei comunități compacte de cehi bapțiști din România, rezidentă în satul Sfânta Elena, comuna Coronini, județul Caraș-Severin. Continuând o teză de doctorat și pornind de la premisa că doi dintre cei mai importanți markeri identitari (etnia și confesiunea) au reprezentat condiția supraviețuirii în mijlocul unei majorități de limbă, religie și cultură diferite, autoarea investighează modalități de edificare a imaginii celuilalt de altă credință, pe fondul coexistenței (la un moment dat), într-o comunitate de tip enclavă, a patru confesiuni diferite. Accentul este pus pe inserarea în localitate a neoprotestantismului, la începutul secolului trecut, fapt ce a transformat substanțial atât peisajul profesional, cât și raporturile sociale. Sub aspect metodologic, au fost exploatate surse scrise (documente de arhivă, monografii) și online, un loc special fiind acordat celor orale (interviuri realizate cu membrii grupurilor baptiste și catolice). Relațiile între congregații sunt analizate și în contextul dificultăților economice din regiune, ce au cauzat depopulare nu numai în Sfânta Elena, ci și în toate satele cehești din vecinătate, strategia de supraviețuire identificată fiind migrația masivă a locuitorilor în Republica Cehă.

Articolul poate fi accesat pe pagina web a revistei JSRI: <http://jsri.ro/ojs/index.php/jsri/article/view/545>.

Sfera Politicii, nr. 165, noiembrie/2011.

Abstract. Numărul curent al revistei este intitulat *20 de ani de la căderea comunismului/identități postcomuniste* și conține două articole din domeniul cercetării minorităților naționale din România. În studiul intitulat *Despre dificultatea asumării denumirii de „țigan” în spațiul public românesc* (pp. 44–53), Sonia Catarina oferă o explicație cu privire la natura atitudinilor și a reprezentărilor sociale față de „romi”/„țigani” prin cum sunt ele reflectate în aceste denumiri, respectiv relevanța impunerii și asumarea unor identificări în urma interacțiunilor dintre actorii majoritari și minoritari. Analiza sociologică a percepțiilor pornește de la studiul originii istorice și geografice a „romilor”/„țiganilor” prezentată în studii de specialitate, continuă cu analiza etică a reprezentărilor, respectiv emică a imaginii de sine, urmată de reacția din interior în legătură cu una sau alta dintre denumiri. Una dintre concluziile studiului este că între cei doi termeni se impune referința la denumirea de „rom” față de cea de „țigan” înrădăcinată istoric în cadrul unui proces de fabricare culturală a diferenței cu referire la un statut, respectiv o stare socială precară.

Al doilea articol apare în rubrica *Arhiva* cu titlul *Legi rasiale în regimul lui Ion Antonescu* (pp. 126–130). Cu o scurtă introducere de Alexandru Florian, în acest articol este publicat actul normativ care a deschis calea pentru transformarea antisemitismului în politică de stat: *Decretul-lege nr. 2650, privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România* (în vigoare din 8 august 1940).

Articolele pot fi accesate pe pagina web a revistei *Sfera Politicii*: <http://www.sferapoliticii.ro>.

- simpozioane, conferințe, mese rotunde, workshop-uri

Simpozionul *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, Sibiu, 11–13 noiembrie 2011

Descriere. Cea de a V-a ediție a simpozionului s-a desfășurat sub egida Asociației „Cercetarea Sibiană” și a Departamentului pentru Relații Interetnice – Guvernul României, în coorganizarea Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, a Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu și a Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași. Simpozionul a găzduit invitați din România, Rusia, Ucraina și Turcia.

În acest an, două aspecte au fost prelucrate din tematica indicată de genericul simpozionului: *Minoritățile naționale din România în anii regimului comunist* și *Discurs istoric, diplomație și minoritățile etnice în Europa de Est (sfârșitul secolului XIX – secolul XX)*. În prima secțiune au fost abordate probleme ale istoriei celor mai numeroase minorități etnice din România, maghiarii și germanii, dar și alte aspecte, precum minoritățile etnice în teoriile totalitarismului, respectiv statutul de minoritari al românilor în statele vecine. În cea de-a doua secțiune au fost prezentate parțial rezultatele cercetărilor derulate în cadrul proiectului *Discurs politic și diplomație: românii din Transilvania și Basarabia în politica externă a României (1877–1947)*, finanțat de către Consiliul Național al Cercetării Științifice. Alte contribuții în acest cadru tematic al simpozionului au abordat subiecte precum: istoria diplomației est-europene, relațiile dintre activitățile diplomatice și propagandă, respectiv rolul și poziția unor comunități etnice minoritare, precum minoritatea bulgară, turco-tătară și maghiară din România, în politica externă a țărilor est-europene.

Lucrările prezentate au fost colectate într-un volum care poartă titlul simpozionului. Volumul a fost realizat de către Vasile Ciobanu și Flavius Solomon și a apărut la Editura ISPMN și Editura Kriterion (Cluj-Napoca, 2011. 422. p).

Serie de prelegeri la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren”, București, 15 și 29 noiembrie 2011

Descriere. Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren” al Universității din București a organizat la sediul său o serie de două conferințe: în 15 noiembrie 2011, *Fotografii de peisaj în Israel – noi priviri asupra unor vechi idealuri*, susținută de dr. Ruth Oren (Universitatea din Haifa, Israel), precum și, în 29 noiembrie 2011, *The Ethos of the Individual in the Hassidic Movement* [Etosul individualului în mișcarea Hasidică], susținută de prof. dr. Moshe Hallamish (Universitatea Bar Ilan din Israel). Dr. Ruth Oren este o foarte cunoscută expertă în istoria fotografiei, iar prof. Hallamish este un apreciat expert în mistica iudaică și Kabbalah.

Mai multe informații pot fi obținute de la Felicia Waldman, adresa: fwaldman@gmail.com.

Conferința internațională *Jogsegély a gyakorlatban* [Drepturi în practică], Budapesta, 25 noiembrie 2011

Descriere. Conferința reprezintă primul eveniment organizat sub egida Institutului de Cercetare pentru Politici Naționale (Nemzetpolitikai Kutatóintézet/Research Institute for Hungarian Communities Abroad) care a fost înființat recent și funcționează în subordinea Guvernului Ungariei, la Budapesta. Pornind de la ideea că în ultimii 20 de ani cercetările în domeniul minorităților naționale au produs rezultate considerabile, atât din punct de vedere calitativ cât și cantitativ, precum și de la faptul că aceste rezultate au fost fructificate numai parțial în politicile guvernamentale, scopul Institutului este de a face legătura între aceste două sfere prin abordarea științifică, teoretică, respectiv strategică și politică a problemelor de politici naționale. Astfel, Institutul documentează cercetările despre comunitățile de maghiari din afara Ungariei, derulează cercetări proprii, analizează politicile guvernamentale, elaborează studii și rapoarte la cererea Guvernului și participă la pregătirea deciziilor politice. Pentru a-și atinge aceste obiective, Institutul urmărește colaborare strânsă cu centre de cercetare în problema minorităților, atât din Ungaria cât și din alte țări.

Evenimentul din 25 noiembrie a fost onorat cu prezența politicianilor maghiari de rang înalt și a specialiștilor de la instituții de cercetare prestigioase, precum: Alan Phillips, ex-director la Minority Rights Groups (Londra), Tove H. Malloy, director la European Center for Minority Issues (Flensburg), Sergiu Constantin, cercetător la European Academy (Bolzano) și Balázs Vizi, cercetător la Institutul pentru Cercetarea Minorităților Naționale al Academiei de Științe Maghiare. La consfătuire au luat parte și reprezentanții sferei civile din Serbia, Slovacia, Ucraina și România, aceasta din urmă fiind reprezentată prin organizația Mișcarea Angajament Civic/Civil Elkötelezettség Mozgalom și avocatul József Bánya. Discuțiile s-au focalizat pe cadrul legal european al protecției minorităților, în special drepturile lingvistice, realizarea lor la nivel național și posibilitățile de extindere ale acestor drepturi.

▪ anunțuri

Serie de prelegeri intitulate *Filosofia după Holocaust* susținute de Alberto Castaldini, la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren”, București, 13–14 decembrie 2011

Descriere. Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren” (Facultatea de Litere, Universitatea din București) organizează o serie de două prelegeri reunite sub titlul *Filosofia după Holocaust*, susținute de Alberto Castaldini, director al Institutului Cultural Italian din București în perioada 2006-2010.

Prelegerile vor avea loc la sediul Centrului de Studii Ebraice „Goldstein Goren”, din subsolul Facultății de Litere, str. Edgar Quinet 5–7, sector 1, marți (13 decembrie) și miercuri (14 decembrie) între orele 18.00-20.00.

Mai multe informații pot fi obținute de la Felicia Waldman, adresa: fwaldman@gmail.com.

Call for Papers la revista științifică *Holocaust. Studii și cercetări* (Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”), termenul limită 30 aprilie 2012

Descriere. Revista *Holocaust. Studii și cercetări* este o publicație științifică anuală, peer-reviewed și dedicată lucrărilor de cercetare științifică și academică având ca subiect Holocaustul, antisemitismul, xenofobia etc. Revista este editată și publicată de către Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”. Primul număr a apărut în ianuarie 2009 și a cuprins articole academice cu abordări ale temelor mai sus-menționate din domeniul istoriei, științelor politice sau sociologiei. Revista este prima publicație științifică din România care își propune să disemineze în spațiul intelectual rezultatele cercetării sistematice a documentelor de arhivă, a mărturiilor etc., să includă cercetarea românească pe aceste subiecte în spațiul internațional, să ofere un material complementar de studiu și să susțină eforturile de cercetare din acest domeniu.

Revista acceptă articole/studii spre publicare pentru numărul din 2012. Acordăm un interes deosebit lucrărilor de cercetare de arhivă sau istorie orală, studiilor de caz, recenziilor de carte, concentrate pe spațiul românesc, dar și cel european. Este important să menționăm faptul că în anul 2011 s-au comemorat 70 de ani de la Pogromul evreilor din Iași și de la deportarea evreilor români și ucraineni în Transnistria.

Vă rugăm să trimiteți articolele dumneavoastră la adresa office@inshr-ew.ro, până la data de 30 aprilie 2012, ora 12.00 (CET).

Mai multe informații găsiți pe pagina web a INSHR: <http://www.inshr-ew.ro/>.

▪ despre buletinul informativ *Noutăți*

Lucrările științifice recent apărute și evenimentele de importanță majoră în domeniul cercetării minorităților naționale din România incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea lui sunt rugați să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitați să ne contacteze în acest sens.

Informații detaliate în legătură cu proiectul *Noutăți în cercetarea minorităților naționale din România* și numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina de internet ISPMN [<http://ispmn.gov.ro/>].